

Van daar, dat nooit de één zijn eigen bekeeringsweg aan een ander kan opleggen, en ook, dat iemand alleen voor zich zelf de zekerheid bezitten kan van zijn eigen staat. Want wel is hij aller toebereiding en bekeering de richting één, en één de diepte waarin de ziel afdaalt om in Christus ten leven op te staan, maar de uitwerking hiervan loopt derwijls uiteen, dat roos en lilië ook in dezen geestelijken hof, naast en tegenover elkander, elk met een eigen schoonheid bloeien.

Nabootsing geeft hier slechts schijn, geen wezen, en al trekt men het bekeeringskleed van een vrome aan, ook hier maakt het kleed den man niet. Natuurlijk bestaat er wel eenzaamheid en u alleen eigen is, vormt u werkelijk bezit.

Natuurlijk bestaat er wel geestelijke verwantschap met ander vroomheid, en zult ge kinderen Gods ontmoeten, tusschen wie het verschil zich niet dan na geestelijke bestudering aan u ontkent, zoo sterk als ze bij eenen oogopslag op elkaar gelijk zijn. Zelfs zoudt ge ze in groepen kunnen indeelen, zooals God dit zelf in zijn bloemenwereld doet. Maar ook al komt ge op die wijs onder de vromen de liliën, de rozen, de hyacinthen en de tulpen bijeen groepeeren, toch zou het juist zoo als in de plantewereld blijven. Ook onder de rozen en liliën zijn er geen twee geheel gelijk. In al Gods schepping is eindeloos afwisseling. En dit kenmerk nu van al het doen onzes Gods gaat ook door in de herschepping der geesten.

Plagiaat-vroomheid kan daarom geen waarde bezitten. In ieder kind van God moet het leven der vroomheid een eigen stempel dragen, een eigen karakter, een eigen aard vertoonen. Het formuliergebed kan daarom goed zijn, zoo men saam met anderen bidt; maar wie bidt in een formuliergebed, als hij in de eenzaamheid neerknielt, en zijn hart wil nigtieten voor den Heilige?

Maar evenmin mag die eigen vroomheid een aanwandel zijn of een vorm dien ge wilkeure hebt aangenomen. Wat vroom bloeien zal, moet uit den grond van uw wezen komen, uit den grond van uw innerlijk bestaan. Het eerste klempje van die eigen vroomheid komt dan uit, als in uw ziel de eerste dorst naar u God voelbaar wordt, en ge in uw verlatenheid van God u zoo diep ongelukkig gevoelt. Gaat dit nu voort en verder, en onteluit zich allengs voor u ook de Fontein om uw dorst naar God te lesschen, zodat u God tot u nadert, zich aan u ontkent, en er een gemeenschapsleven met u God wordt ingeleid, dan zet de vroomheid bij u het eerste bloemknopje, dit bloemknopje ontplooit zich allengs, en eindelijk begint uw innerlijk leven een steeds edeler geur van zich te geven.

Maar dit alles gaat bij den één zoo heel anders toe dan bij den ander. Gelijheid is er niet, noch wat de maat der gaven, noch wat de gaven zelf aangeleiden, en dit hangt weer saam met onze oorspronkelijke schepping, en alsoo ook met den toestand vóór onze bekeering.

Niet alleen toch zijn aan den één tien, aan den ander drie, en is aan den derde slechts één talent toevertrouwd, maar ook ons innerlijk wezen, waarin die talenten schuilen, is bij een ieder onderscheiden en verschillend, ja uiteenlopend en soms zelfs tegenovergesteld. Dit spreekt zich uit in onze aard, in onze aanleg, in onze inborst, in ons karakter, in ons temperament, in onze neigingen, en tot zelfs in onze zonden. En zoo als er in Gods plantenwereld een hyaz en een ceder, een graspijp en een palmboom is, zoo ook vindt ge in Gods menschenwereld personen, die laag blijven en anderen die hoog en rank opschieten. Amos was geen Jesaja, Mattheus is nooit een Paulus geworden, Martha nooit een Maria.

Aan al dit onderscheid in onze oorspronkelijke schepping sluit zich nu het genadeleven aan. In de oorspronkelijke schepping eeren we den Vader, dat genadeleven bedekt God de Heilige Geest toe. Het staat er zoo duidelijk: „Dit alles werkt één en dezelfde Heilige Geest, deelende aan een ieder in het bijzonder gelijk Hij wil“. En naardien nu de wil des Vaders in de oorspronkelijke schepping en de wil van den Heiligen Geest in het genadeleven niet in strijd kunnen geraken, maar steeds één in greep en bedoeling zijn, groeit ook in het genadeleven uit elk kind van God datgene op, wat in zijn oorspronkelijke schepping hem ter bestemming was gegeven. Om weer op de roos en de lilië terug te komen. De zondaar is een wormstieke roos of lilië, en de Heilige Geest doet beiden weer in hun zuiverheid en nog verrijnde schoonheid opbloeien, maar nooit maakt God de Heilige Geest uit de wormstieke roos een lilië, of uit de wormstieke lilië een roos. De roos blijft roos, de lilië lilië, en het is ieders eigen aard en eigen wezen, dat in zijn heiliging zoo heerlijke kleur en geur verkrijgt.

Alzoo moet ook gij een eigen vroomheid bezitten. Een vroomheid die bij u hoort, zooals ze uit u vanself en uit u alleen kan opkomen. Een vroomheid die in haar opkomen bij u bepaald werd door uw levensomstandigheden, door uw eigen worsteling om tot het geloof te komen, uit uw eigen omgeving en ontmoetingen, uit wat Gods ontferming bepaaldelijk aan uw geest gedaan heeft.

Ge kunt daarbij anderen wel benijden, maar die benijding mag nooit op de roos, noch op de lilië, en mag alleen op den grond van ontferming zich richten. Dat een ander verder is dan gij, dat ja, mag u tot jaloeschheid verwekken, en moet u prikkelen om met te meerder volharding in de ontwikkeling van uw eigen vroomheid voort te varen. Outmoetge een kind van God, dat bijkbaar in gestadigen omgang met zijn God mag verkeeren, en in wie het: *Bidt altijd*, zich begint te verwezenlijken, terwijl gij, helaas, nog slechts uw enkele oogenblikken hebt, dat ge met uw God verkeert, dan mag en moet dit ook in u het heimwee doen opleven, of het zoo gestadig ook met u mocht worden. De intensiteit van ieders vroomheid moet gestadig toenemen, onvermijdelijk of hij veel of weinig talent van zijn God ontving, en niemand onzer mag rusten eer de vroomheid de heerschende en beheerschende macht in heel zijn leven wordt.

Maar nooit mag de benijding op de roos of op de lilië gaan. Het grasbloemje mag de lilië niet benijden om haar schoon, en de roosstruik mag niet ceder niet benijden om zijn hoog opgaan. Dat moge vroom lijken, maar 't is niet vroom, want het gaat tegen Gods bestel. God schept den nachtegaal en den leeuw, en al is die leeuw veel krachtiger, nooit mag daarom de nachtegaal willen dat hij een leeuw ware. God schep het kleine en het groote, en gaf aan elk zijn eigen wezen en zijn eigen roeping. De nachtegaal zingt prachtig in het woud, en de leeuw bruult, en dit alles naar Gods ordening. En zoo ook is het onder ons menschen en met de vromen onder de menschen. Het gaat niet zoo als gij 't wilt, maar naar wil Gods. En het is God de Heilige Geest, die onder de

vromen de genade uitdeelt, gelijk Hij dat wil. Geldt dat van de roos, het geldt evenzoo van de lilië. Ook al is de gave die u toebedeeld werd, van dezelfde soort als de gave die u broeder ontving, toch bleef u blijft God vrij, om die gave aan den één in driemaal zooveel grooter mate te geven dan aan den ander. Den en spar kunnen schoon in hun staat zijn, maar de ceder en de palmboom groeien boven allen uit. In maat was Paulus zooveel rijker dan Jacobus. En zoo is het onder ons nog.

De zucht om allen gelijk te willen wezen, is uit de wereld, ze is niet uit God, en ze kan in het Lichaam van Christus geen plaats vinden. Zooals de apostel het uitdrukt, ook in het Lichaam van Christus is niet alles oer, noch alles oor, maar evenals in ons aardse lichaam, zijn de leden alle verschillend, met een eigen aard en een eigen functie. Uit gelijke leden zou geen lichaam kunnen worden opgebouwd.

Die zucht naar gelijkheid is de wortel van den eigen wil, waaruit alle zonde opkomt. De mensch wilde zelfs aan God gelijk zijn, en juist dit was zijn val. Vandaar dat niets in het leven der wereld zozeer de geesten vergiftigt, als juist die onwil om ongelijk te zijn, en die hartstocht om niemand boven zich te kunnen dulden. En diezelfde zonde nu sluip ook zoo vaak in de vroomheid in. Zooals de ander in zijn vroomheid schittert, zoo wil men dan ook schitteren.

En dan gaat men nabootsen, nabootsen in den vorm, zonder dat het wezen er gelijken tred mee houdt. En zoo komt de *schijnheiligheid*, en ten slotte de *hulcheijerij*, op.

Zelf te willen bepalen hoe 't zijn zal, en niet God en God alleen te laten willen, is vlak het tegendeel van het beginsel waaruit alle echte vroomheid ontkiemt.

Dan deelen we zelf uit, en God de Heilige Geest wil juist dit uitdeelen van de genade aan zich houden, en hij dit uitdeelen alleen te rade gaan met zijn eigen heiligen, almachtigen wil.

De aanvang, het uitgangspunt van alle echte vroomheid moet daarom steeds blijven, dat ge in den wil van God den Heiligen Geest *berust* niet alleen, maar daarin *geniet*, daaraan wilt heet, en u begeeren nooit anders laat uitgaan dan naar hetgeen Hij voor u bestemd heeft.

Aan u blijft alleen de heilige roeping, om de gave die u is toebedeeld, op winste te zetten. De gave u geschonken niet te verwaarloosen, en niet in halve ontwikkeling te laten steken.

Ge kunt ook in uw vroomheid niet anders werken, dan met de gave die u is toebedeeld; maar uw heilige roeping is het, om niets dat in u gawe schuilt, te laten verdorren, maar al wat in de kiem school, te doen uitbitten, en te doen bloeien tot Gods eer.

Amsterdam, 25 Juni 1909.

De spannende worsteling bij de stembus is weer afgelopen en het hart van ons Christenvolk dankt God den Heere, die zoo verrassende uitkomst ons schonk. Al mocht de hoop bij menigeen geleefd hebben, dat na de smartelijke nederlaag in 1905, thans weer de overwinning ons zou geschonken worden, wie had kunnen denken, dat de zegespraal zoo schitterend zou geweest zijn? Sterker dan ooit keeren we in het Parlement terug, en onze Christelijke Regering, steunend op zulk een beslisse meerderheid in beide Kamers der Staten-Generaal, kan met vaste hand het schip van Staat in Christelijke richting sturen.

Verblijvend is deze uitslag in de eerste plaats, omdat ons volk daarmee onomwonden uitspraak, dat het in *christelijken geest* geregeerd wil worden. Daarvoor liep het pleit, sinds Groen van Prinsterer de leuze ophief: Tegen de Revolutie het Evangelie. Dank zij de voorlichting door onze eminente leiders ons gegeven, gingen de oogen van ons volk steeds meer open voor het gevaar, dat in liberalisme en socialisme, beide geesteskinders der Fransche Revolutie, school. Het bleek bij elke verkiezing steeds duidelijker, dat Neerland volk nog trouw bleef aan den God onzer vaderen. De terugslag in 1905, die zoo bitter griede, scheen wel een oogenblik op een kentering te wijzen, maar deze schijn bedroog. Een oogenblik mocht door allerlei valsche voorstelling onzer tegenstanders en door eigen verdeeldheid de evenaar zwenken, maar nauwelijks was de eendracht in eigen geleiders hersteld en de dwaasheid der lastercampagne gebleken, of de overgrote meerderheid van ons volk koos weer voor een Christelijk bewind. Zoo bleek, dat Nederland toch werkelijk een Christelijke natie is en gaen we met blijde hoop de toekomst tegen. Mits elk beklager van den Christus zich schaamt om dezelfde Bauer, is de overwinning zeker.

Toch roemen we niet in deze overwinning, alsof 't ons zelve gold. Een Christelijke partij, die het alleen te doen was om regerechtschap, zou daarmee haar eigen eer wegwerpen. En al mag de vrucht van deze overwinning mede zijn, dat aan de achteruitsetting van ons Christelijk volkdeeds steeds meer een einde komt, voor ons ligt de hooge betekenis dezer zegespraal in de eerste plaats daarin, dat de naam van God den Heere in ons volksleven weer zal geheiligd worden. Niet om ons voordeel, om de eere Gods was het voor ons om te doen. Daarom danken we, dat de overwinning ons geschonken werd.

En we doen dat niet alleen als Christenen, maar ook als trouwe vaderlanders. Want heel de historie van ons volk leert ons, dat Nederland machtig en groot is geweest, zo lang het trouw bleef aan het verbond, dat Willem de Zwijger met den Potentat der Potentaten sloot. Afval van God werd steeds gevolgd door verval van onze nationale glorie. Keert het hart van ons volk zich weer tot den God onzer vaderen, dan belooft dit voor onze toekomst zoo rijken zegen. Want naar het profetisch woord van onzen Koningszanger, is het geheim van allen zegen voor Nederland gelegen in terugkeer naar Gods Woord.

De vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag zal 1 Juli te Arnhem haar negen en twintigste samenkomst houden.

Des avonds te voren zal in de Oosterkerk de ure des gebeds geleid worden door Dr. J. J. Miedema. Daar komt ons volk saam om in ootmoedige smeeking en dankzegging het aangezicht des Heeren te roeken. Want diep leeft in ons aller hart het gevoel, dat voor onze Hoogeschool alle kracht en sterkte schuilt niet in den mensch, maar in God den Heere, die alleen haar zegenen kan. En de leiding van dezen bidstond is zeker ten volle toebetrouwd aan Groningen's predikant, die onder de kweekelingen onzer Hoogeschool een plaats der eere inneemt.

De algemeene vergadering van leden en begunstigers wordt in de Buitensocieteit gehouden onder het voorzitterschap van Prof. Geesink. Na de ernstige krankheid, die in het afgelopen jaar zijn leven bedreigde, zal het een dubbel voorrecht zijn hem weer, als leider dezer vergadering te zien optreden. Behalve de gewone huis-houdelijke bezigheden zal in deze samenkomst door Prof. Woltjer Jr. een referaat worden gehouden over *Het Woord Gods en het woord des menschen*.

Voor de middagvergadering hebben Directeuren in afwijking van den gewonen regel ditmaal geen publieke meeting met debat uitgeschreven, maar besloten, dat deze openbare samenkomst aan de gedachten van Calvijn zou gewijd worden. Prof. Dr. H. H. Kuiper nam op zich, in deze samenkomst een rede te houden over de *staatkundige denkbeelden van Calvijn*.

Ongetwijfeld zal deze jaarvergadering met blijde opgewektheid worden gevierd. De heerlijke uitslag van de stembus geeft ons zoo schoone hoop voor de toekomst. Arnhem trekt door gunstige ligging en natuurschoon van zelf aan. En de herinnering aan Calvijn's eeuwfeest doet het hart nog warmer kloppen voor de Hoogeschool, die Calvijn's beginselen vertolken wil ook voor het geslacht onzer dagen.

Wel ontbreekt ook de schaduw niet. Onze binnelijke Professor Blesterveld werd van ons weggenomen, en de ledige plaats, die hij achterliet, bleef nog onvervuld. En thans kwam God de Heere ons weer een onzer Curatoren ontnemen, Dr. A. J. W. Monnik, die jaren lang met trouwe liefde onze Hoogeschool diende, wiens adviezen vooral voor de Medische Faculteit op zoo hoogen prijs werden gesteld, en dien we zoo gaarne nog langer als Curator aan onze School verbonden hadden gezien. Het getal der Curatoren daalde daarmee tot twee, en de behoefte aan vervulling der vacaturen wordt thans wel zoo dringend gevoeld, dat naar we hopen spoedig voorziening zal worden gevonden in dit nijpend tekort.

Maar ook bij die smartelijke verliezen, die in zoo kleinen kring dubbel gevoeld worden, mag de dank voor wat Gods genade ons liet, niet vergeten worden. Zijn hand hield onze Hoogeschool in stand. Hij schonk haar hoogleraren en studenten. Hij deed door de offerwilligheid van ons volk het goud en zilver haar toevoelen. Hij zegende haar, door haar, trots haar kleine kracht, voor ons land en volk toe een zegen te stellen.

Zoo worde op deze jaarvergadering Hem de dank toegebracht, voor Zijn hulp en genade. En van dit samenzijn van broeders en zusters uit alle deelen van ons land ga een verhoogde kracht en bezieling uit, waardoor ons volk zich opnieuw verbonden voelt aan de Hoogeschool der wetenschap, die voor de eere Gods het pleit durft voeren.

Onze Stadskerken.

VII.

Het feit, dat in het Nieuwe Testament de geloovigen op een plaats woonachtig ook saam een Kerk vormen, en dat er te Jerusalem, Efeze, Philippus enz. maar van één Kerk sprake is, loochenen we niet, al mag toch nooit vergeten, dat de uitspraken der Schrift op dit punt niet zoo stellig en bevestigend zijn, als men dit wel eens voorstelt. Immers, wanneer de Apostel Paulus in Rom. 16: 5, I Cor. 16: 19, Col. 4: 15 en Filemon vs. 2 spreekt van de gemeente, die ten huize is van iemand, die met name genoemd wordt, dan blijft deze uitdrukking toch altoos moeilijkheid opleveren, omdat deze *woonplaats* *huishouding* niet hetzelfde zijn als de plaatselijke Kerk. De mening van sommige kerkvaders, ook door Calvijn overgenomen, dat hiernaede alleen bedoeld is de familie van dien persoon en dat zulk een gezin om de vroomheid en godsvrucht, die er heerschte, in oneigenlijken zin een ecclesiola, een „kerkje“ zou genoemd worden, gelijk Calvijn het uitdrukt, is op taalkundige gronden niet wel vol te houden en wordt tegenwoordig dan ook algemeen prijsgegeven. Er staat n. l. niet, de Kerk, die in het huis van dien broeder is, (er oikos) maar die daar aan huis komt (er oikos). Vandaar, dat de andere opvatting, reeds door Beza verdedigd en ook door Voetius overgenomen, thans algemeen als juist erkend wordt, dat met deze „gemeente ten huize van“ bedoeld wordt, dat de geloovigen in zulk een huis bijeen kwamen voor de godsdienst-oefeningen. Kerkgebouwen bezaten de Christenen in de eerste eeuwen niet; men kwam saam in private huizen voor de bediening des Woords en der Sacramenten. En in dien zin is er nu ook sprake van de gemeente ten huize van Aquila en Priscilla en anderen. Volkomen terecht is tot verklaring van deze uitdrukking gewezen op Hand. 12: 12, waar we lezen, dat Petrus naar het huis van Maria ging, waar velen vergaderd waren om saam te bidden. Zoo kwam de gemeente te Rome saam ten huize van Aquila en Priscilla (Rom. 16: 5),

te Laodicea ten huize Nymphas (Col. 4: 15) en te Colosse ten huize van Filemon (Filemon vs. 2). Nu is het reeds op zichzelf zeer onwaarschijnlijk, dat alle geloovigen uit een zoo groote stad als Rome elken Zondag vergaderden konden in één privaat huis. Aquila en Priscilla waren wel niet onvermogen, maar ze waren toch niet zoo rijk, dat ze een woning hadden met zalen, waar alle geloovigen uit een stad konden saamkomen. Eer ligt het vermoeden voor de hand, dat de geloovigen zich op verschillende plaatsen verzamelden. De wijze waarop Paulus over deze „gemeente ten huize van“ spreekt, bevestigt dit vermoeden. Want na eerst in den Romeinenbrief de speciale groeten gedaan te hebben aan „de gemeente ten huize van Aquila en Priscilla“, gaat de Apostel daarna voort met nog allerlei andere personen te Rome te groeten, die hij persoonlijk kent en die dus niet tot de gemeente ten huize van Aquila behoorden. Bovendien, waarom zou de Apostel niet eenvoudig geschreven hebben: ik groet u, gemeente van Rome, maar: ik groet de gemeente ten huize van Aquila, wanneer beide één waren geweest. Ieder onbevangen lezer ontvangt dan ook den indruk, dat „de gemeente ten huize van Aquila“ een afzonderlijke groep geloovigen is geweest, die in dat huis gewoon was bijeen te komen. Niet ten onrechte heeft men er daarom op gewezen, dat in een oude te Rome gevonden inscriptie, die Rossi in zijn Roma Sotterranea I p. 205 mededeelt, dezelfde uitdrukking gebruikt wordt: collegium quod est in domo Sergie Paulinae, het college of de gemeente, die zich bevindt ten huize van Sergia Paulina.

Nu is het zeker opmerkelijk, dat Paulus dit afzonderlijk deel van de gemeente te Rome, deze groep geloovigen, toch uitdrukkelijk een *gemeente* of *kerk* noemt. Hij zegt niet: groot de geloovigen ten huize van Aquila, maar de *gemeente* aldaar. Wel dient aan Voetius te worden toegestemd, dat het woord gemeente hier als pars pro toto, als deel voor het geheel, kan gebruikt zijn en dat uit de Schrift niet zeker te bewijzen valt, dat deze huishouding, gelijk men het noemt, een geheel zelfstandige kerk met een eigen kerkeraad geweest is. Maar al biedt de Schrift te weinig gegevens, om hier met zekerheid te spreken, toch is dit gebruik van het woord *kerk* hier niet toevallig, en toont het in elk geval, dat deze groep geloovigen een zekere eenheid vormde in de gemeente van Rome. Een zendingsdienaar in Indië, die aan den Kerkeraad te Amsterdam schreef, zou er niet aan denken te zeggen: groet de gemeente in de Keizersgracht, want het gehoor wisselt daar telkens, vormt geen constante groothed en kan dus niet als de gemeente van de Keizersgracht kerk worden aangeduid. Het bepalend lidwoord, dat in het Grieksch altoos nog meer kracht heeft dan in het Hollandsch, wijst op een *bepaalde* afgesloten groep van geloovigen. Men kan wel zeggen groot de gemeente van Overtoom, omdat de geloovigen daar een eigen kerkelijke instituut hebben, maar niet: groet de gemeente van de Boomslootkerk.

Maar al laten we deze zaak der huishouding, die bij gebrek aan de noodige gegevens wel nooit tot helderheid zal te brengen zijn, rusten, zoo kan aan de andere zijde uit het feit, dat in de dagen der Apostelen in Jerusalem, Corinthe, Rome — gesteld dat dit zeker ware — zich maar één kerk bevond, toch niet het *beginsel* worden afgeleid, dat daarom in een stad of plaats nooit meer dan één kerk zou mogen bestaan. Indien de Apostelen hier een *gebed* hadden gegeven, een *eisch* hadden gesteld, gezegd hadden: aldus moet het zijn, dan ware afwijking ongeoorloofd. Maar waar we te doen hebben, niet met een gebod, maar met een feit, daar dient men altoos voorzichtig te wezen met uit zulk een feit een conclusie af te leiden. Want de Apostelen hadden in hun dagen te doen met gemeenten die betrekkelijk nog klein waren en daarom zonder bezwaar door één kerkeraad konden bestuurd worden; maar voor de massale stadskerken, waarvoor onze tijd ons plaatste, stonden zij nog niet. Eerst toen het Christendom het heidendom overwonnen had en niet enkele bekeerlingen, maar de bevolking van heele steden tot de Christelijke kerk overging, kwam men voor dit probleem te staan, en toen heeft de Kerk dan ook gevoeld, dat alleen door splitsing en indeeling van deze stadskerken, voor kerkelijke toezicht en tuchttoefening gezorgd kon worden. De indeeling in parochies kwam toen van zelf tot stand.

Dit nu is zeker niet een afwijking van het Schriftuurlijke beginsel geweest, want bij de institueering der plaatselijke kerk is wel de eerste en voornaamste regel, dien Gods Woord ons geeft en waaraan al het andere ondergeschikt moet zijn, dat in elke gemeente *opleners moeten wezen, die behoorlijk op de kudde acht kunnen geven*. Niet de politieke of historische grens, maar dat beginsel staat in Gods Woord op den voorgrond. Indien daarom het aantal geloovigen op een bepaalde plaats zoo klein is, dat het onmogelijk zou wezen, daaruit een kerkeraad te formeeren of daarvoor een Dienaar des Woords te beroepen, dan is het geen afwijking, maar juist eisch van Gods Woords, dat de geloovigen van zulk een plaats zich verenigen met de geloovigen op een andere plaats, om gezamenlijk tot de instelling van den Dienst des Woords en der Sacramenten en tot de verkiezing van ambtsdragers, die toezicht op de kudde houden, te komen. Daarom hebben niet alleen de Synoden in Nederland, maar evenzoo in Schotland, steeds den regel gevolgd, dat al te kleine kerken moesten gecombineerd worden tot één kerk.

Maar ditzelfde geldt dan natuurlijk evenzeer, wanneer de uitgebreidheid van de burgerlijke gemeente maakt, dat het onmogelijk is voor één kerkeraad om deze gehele gemeente behoorlijk te bedienen. Want één ding vergete men niet, de Schrift

leert ons uitdrukkelijk, dat elke predikant en elke ouderling staat voor *heel de gemeente*, die hem is toevertrouwd. Het is niet zoo, dat deze zaak aan de ambtsdragers gezamenlijk is opgedragen, en zij nu voort den arbeid verdeelen mogen en ieder voor een deel der gemeente verantwoordelijk is. Men is niet predikant van een wijk, maar van *heel de gemeente*, niet opzien over een bepaald gedeelte, maar over *al de geloovigen*. Verdeeling van arbeid kan er daarom zeer zeker zijn, maar die verdeeling heeft nooit de verantwoordelijkheid voor het geheel op.

In een kerk van vierduizend zielen, waar men acht ouderlingen heeft, bestaat er niets geen bezwaar tegen, de gemeente in 4 wijken te verdeelen en voor elke wijk twee ouderlingen aan te wijzen, die naar toerbeurt vóór elk Avondmaal elke wijk bezoeken; maar dan komt ieder ouderling toch op zijn beurt met *heel de gemeente* in aanraking, leert hij elk gezin persoonlijk kennen en kan hij ook elk gezin vermanen. Laat voorts in zulk een gemeente twee predikanten zijn, dan geldt dit van hen evenzeer; want indien ze elk twee wijken voor hun rekening nemen en die telkens na één jaar verwisselen, blijven ze voortdurend met den toestand in *heel de gemeente* op de hoogte. Maar in een gemeente van twintig à dertigduizend zielen is dit reeds onmogelijk; gevolg is dan ook, dat men aan ieder predikant en aan iederen ouderling een *vaste wijk* toewijst; dat zij alleen die wijk leeren kennen en bearbeiten, maar van de andere wijken niets afweten en daarvoor ook geen zorg kunnen dragen. Zoo wordt men feitelijk predikant of ouderling van een *wijk* en niet van de gemeente in haar geheel. Gevolg hiervan is, dat zodra men in den Kerkeraad gemeenschappelijk beslissen moet over toelating van jonge leden tot het Avondmaal, over afgifte van attestaties, over het oefenen van tucht enz., men telkens beslissen moet over personen, waarvan men niets weet, die men niet eens kent, van wier geestelijken toestand men niet op de hoogte is. De wijkouderlingen brengen de zaak in den Kerkeraad; afgaande op hun rapport moet men een beslissing nemen; men draagt de verantwoordelijkheid voor die beslissing, maar feitelijk is men volkomen onbevoegd om een beslissing te nemen. We wijzen op dit zeer concrete punt, om duidelijk te doen uitkomen, waarom de ambtsdragers dan eerst in staat zijn hun roeping behoorlijk te vervullen, wanneer ze metterdaad heel de gemeente kennen, en daarom de thans geldende verdeling van arbeid nooit tot dit doel leiden kan. Maar natuurlijk geldt dit evenzeer voor heel het herderlijk werk. De herder moet het aangezicht zijner schapen kennen, zegt Gods Woord. Maar dan mag de kudde ook niet zoo groot zijn, dat dit kennen der schapen feitelijk een onmogelijkheid wordt. Het baat daarom niets, of men voor een groote gemeente het aantal predikanten al vermeerdert, want dan wel elk van die predikanten voor een *deel* der kudde zorgen, maar aan zijn verantwoordelijkheid voor de *geheele* kudde kan hij niet voldoen. En die verantwoordelijkheid blijft. Paulus zegt tot de ambtsdragers te Efeze: „Zoo hebt dan acht op u zelve en op de *geheele* kudde, over welke u de Heilige Geest tot opzieners gesteld heeft“. Hij stelt hun zijn eigen leven in hun midden tot voorbeeld: „gedenkt, dat ik drie jaar lang nacht en dag niet opgehouden heb een *gelijk* met tranen te vermanen“. Hij verklaart, dat „hij rein is van het bloed van hen allen“. Er is hier geen sprake van, dat een predikant of ouderling slechts te zorgen heeft voor een *deel* der gemeente. Paulus spreekt van de *geheele* gemeente, van een *gelijk* te vermanen, van een roeping tegenover *allen*. Ook ons bevestigingsformulier voor predikanten en ouderlingen stelt ons dezelfde roeping voor oogen; men moet beloven voor de *geheele* gemeente te zorgen, het Woord toe te eigenen niet alleen in het algemeen, maar ook in het bijzonder naar de behoeften van elk der hoorders, de afwalenden terecht te brengen. En men belooft dat niet als college, niet collectief, maar persoonlijk, hoofd voor hoofd, en draagt daarom ieder de verantwoordelijkheid voor de *geheele* gemeente.

Wie zich dit alles ook maar een oogenblik indenkt, zal terstond toestemmen, dat deze eisch van Gods Woord en onze bevestigingsformulieren niet te handhaven is, wanneer men de groote stadskerken onverdeeld laat. Daarom dringt deze verplichting de ambtsdragers om te zorgen, dat de gemeente niet groter is, dan voor een rechte bearbeiding mogelijk is.

Treestafel.

Dr. J. Kok, Meester Albert en zijne zonen. Uit de geschiedenis der Afscheiding in Drenthe. Kampen — J. H. Kok — 1909.

De geschiedenis van de Afscheiding is belangrijk genoeg om beschreven te worden en hangt te innig saam met het leven onzer gereformeerde kerken, dan dat zij vergeten mag worden. Met name geldt dit van de eerste periode waarin valt het ontstaan, de strijd en het lijden der Afscheiding. Al wat daaromtrent onze kennis kan verrijken is dan ook welkom en vooral wanneer het mededeelingen betreft uit wat ik zou willen noemen de *historie intime* van de Afscheiding; mededeelingen omtrent de menschen, die deze beweging in groter of kleiner kring hebben geleid; omtrent hun beweegredenen en bedoelingen, heel hun innerlijk zielbeweeg. Eerst toch waar men dit laatste kent, valt het weer licht over de uitwendige feiten.

In dit opzicht nu heeft door zijn arbeid van den laatste tijd Dr. J. Kok, predikant te Bedum, aanspraak op waardering. Gaf hij reeds vroeger in het licht: *Het leven van Jan Eberhart Broekema — nalatenschap van den Aker der Afscheiding in de provincie Groningen*, onlangs verscheen van zijn hand *Meester Albert en zijne zonen — Uit de Geschiedenis der Afscheiding in Drenthe*. Het tooneel alsoo waarop zich hier de kerkelijke beweging van '34 afspeelt, is DRENTHÉ.

DRENTHÉ, stuk en ook e van Nederland schiedschrijver p. 11 de woe de Bruid n Frisia, Gruni moeste den staan en lyde zijn alle haer zitten op een Paleys, maar sven en al evenwel geen stelling, die P houding van geeft, komt hi was aangeleide de Staten-Gen het, onder de andere deelen 1814 als Prov der Nederlande En wat nu van Nederland door Kok be DRENTHÉ gebi dienstig leven. Kok, dat „het grond gelijk w leven zoo inni teekent hij ons stricken, met zij den regel de p de pastorien kl laag en de de kloekenluder, a Toch waren e religieuze als v deringen, gunst behoorde het D De heer Kok dat de invloed de nabijheid van BORTSLEAERS, d gunstig zal heb meening geeft hij Toch is niet van '34 op go nitegaan.

In EEMSTER, DWINGELO, woon zonen en door t door Separatie b Deze MEISTER boerderijen van van alle kanten Vrijtig en bek man van groot v had hij voor zij meester zede klas te midden van z te onderwijzen i in den Bijbel en dit schoolmeester „Meister“ dankte Later gaf hij eel ook zijn betrekkin Fransen licht, t van EEMSTER, id v kapitein van den passie voor het n dat MEISTER AL zijn dood, — hij i s nu les aan zij

Maar van MEI Kok ons ook te v die van der jeugd vreesde, die den l alleen vele onde kende, maar ook geleerden te zegge En eindelijk ne onderen tot boven Deze MEISTER 3 dochters.

HILBERT en W aanleg hun vader J. FREDERIX was rechtshand en waarh dat blijmoedige e van diens practisch dingen“.

JAN was de jong van dezen aartsvad Door deze zode straks ook door h vader voorgaand, i bewerkt.

Hoe zich dat, trefte, heeft toegedrag ULRUM ook hier we gegeven; hoe de r ook daar in Dren doleerenden der ryd deeld in hun bedrijf, ons door Dr. Kok Maar, het moof mij in de teekening van MEISTER ALBERT deze actie; in de bladzijden uit de g in DRENTHÉ geteek Wat op deze bla ons met eerbied en der SCHIEDING. „Va hadden de meesten stoud vast: de sulv worden“ — zegt I en herleze zijn boel dit bij hen vast sto hun innige godsvr geloof en hun vast der gereformeerde lee boek, en uit de te al men se leeren mannen van karakter en wilden wat zij en gedurig willen.

En zeker kon o mand beter dan De geven, want van M ten volle uit ALBER J. Kok van BEI (p. 23, noot). Behalve geschrev papieren, kerkelijke werken over de S mededeelingen d br geweest.

Wat de waarde dat het ook bizon omtrent de pogingen lijk onderwijs voor „een vrije kerk, dan in de tweede plaats is voor de kerkelijk des Woords in de p der Theologische Sch Wat dit laatste aang allerlei, voor mij alh hizonderheden. Zoo t literarische opleiding te Ulzen in de grai oude talen en de log